

Connect your Nature

Beïnvloeding van de natuurbeleving bij jongeren

N.Y. van der Wulp
A.E. Buijs

Connect your Nature

In opdracht van Landschap Noord-Holland

Projectcode [HDV 901-060]

Connect your Nature

Beïnvloeding van de natuurbeleving bij jongeren

N.Y. van der Wulp

A.E. Buijs

Alterra-rapport 1861

Alterra, Wageningen, 2009

REFERAAT

Wulp, N.Y. van der & A.E. Buijs 2009. *Connect your Nature; Beïnvloeding van de natuurbeleving bij jongeren*. Wageningen, Alterra, Alterra-rapport 1861. 52 blz.; 11 tab.; 2 ref.

De invloed van een natuurervaringsprogramma, Connect your Nature, op de natuurbeleving van jongeren is onderzocht. Een aantal jongeren van 15 tot 17 jaar deden mee aan het programma, waarin ze informatie kregen over diverse landschapstypen, een excursie maakten naar een gekozen landschap, en hun kijk op het landschap uitbeelden. Voorafgaand en op twee momenten na het programma is door middel van een enquête de natuurbeleving gemeten en vergeleken met een controlegroep die het programma niet had gekregen. Het programma bleek een positieve invloed te hebben op de waardering van deze jongeren voor natuur en landschap. Er zijn geen effecten gevonden op de verbondenheid en het gedrag van de jongeren.

Trefwoorden: Natuurbeleving, jongeren, belevingswaarde

ISSN 1566-7197

Dit rapport is gratis te downloaden van www.alterra.wur.nl (ga naar 'Alterra-rapporten'). Alterra verstrekt geen gedrukte exemplaren van rapporten. Gedrukte exemplaren zijn verkrijgbaar via een externe leverancier. Kijk hiervoor op www.boomblad.nl/rapportenservice.

© 2009 Alterra
Postbus 47; 6700 AA Wageningen; Nederland
Tel.: (0317) 480700; fax: (0317) 419000; e-mail: info.alterra@wur.nl

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Alterra.

Alterra aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Inhoud

Woord vooraf	7
Samenvatting	9
1 Inleiding	13
1.1 Probleemsituatie en achtergrond	13
1.1.1 Landschap Noord-Holland	13
1.1.2 Connect your Nature	13
1.1.3 Scholen	14
1.2 Projectdoelstelling	14
2 Onderzoeksopzet	17
2.1 Vragenlijst	17
2.2 Steekproef en wijze van afname	17
3 Resultaten	19
3.1 Respons	19
3.2 Waardering	20
3.2.1 Hoe belangrijk is het beschermen van natuur en landschap?	20
3.2.2 Wil je een eigen bijdrage leveren aan het onderhoud van natuur en landschap?	22
3.2.3 Hoe mooi vinden jongeren natuur en landschap?	24
3.2.4 Welk beeld hebben jongeren van natuur en landschap?	26
3.3 Verbondenheid	27
3.3.1 In welke mate voelen jongeren zich verbonden met de natuur?	28
3.4 Gedrag	29
3.4.1 Hoe vaak brengen jongeren een bezoek aan natuur en landschap?	29
4 Conclusies en discussie	31
4.1 Hoofddresultaten	31
4.2 Discussie	31
4.3 Aanbevelingen	33
Literatuur	35
Opdrachtgever	37
Vragenlijst	39

Woord vooraf

Landschap Noord-Holland ervaart dat het moeilijk is om jongeren uit de leeftijdscategorie 15-25 jaar te betrekken bij landschap en natuur. Een knelpunt hierbij is dat het onduidelijk is hoe jongeren het landschap beleven. Om hier meer inzicht in te krijgen heeft de stichting een project opgezet, Connect your Nature’.

Het project Connect Your Nature is aangeboden aan 46 jongeren tussen 15 en 18 jaar van verschillende scholen in Noord-Holland. Hen werd een programma geboden waarin ze informatie kregen over diverse landschapstypen en een excursie naar een gekozen landschap maakten. Tenslotte beeldden de leerlingen hun kijk op dit landschap uit onder leiding van een podium- en een beeldende kunstenaar. De leerlingen werden naar de verschillende locaties vervoerd door vervoersbedrijf Connexxion.

Het programma heeft plaatsgevonden tussen april en de zomervakantie van 2008. Om (de ontwikkeling in) de beleving te meten, heeft Landschap Noord-Holland in samenwerking met Alterra een vragenlijst voorgelegd aan de deelnemende leerlingen en per school een controlegroep.

De doelstelling van het project is het inzichtelijk maken of het aanbieden van activiteiten in de natuur invloed heeft op de beleving van jongeren. Dit inzicht wordt verkregen door op drietal momenten een vragenlijst voor te leggen aan leerlingen. Deze momenten zijn: (1) voorafgaand aan het programma; zgn. nulmeting (2) direct na afloop van het programma en (3) een half jaar later. De vragenlijst is aan twee groepen respondenten voorgelegd, namelijk aan de experimentele conditie, dit zijn leerlingen van de drie scholen die aan het programma hebben meegedaan, en aan de controleconditie, dit zijn leerlingen van de drie scholen die niet aan het programma hebben meegedaan.

In dit onderzoek is beleving geconcretiseerd door naar drie aspecten te kijken: waardering, verbondenheid en gedrag. Waardering van natuur en landschap blijkt uit het belang dat jongeren hechten aan het beschermen en het onderhoud van natuur en landschap, hoe aantrekkelijk jongeren natuur en milieu vinden en het beeld dat jongeren van natuur en milieu hebben. De verbondenheid met natuur en landschap blijkt uit de mate waarin iemand zichzelf als onderdeel van de natuur beschouwt. Gedrag blijkt uit de frequentie van bezoek aan natuur en landschap. Per aspect zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld.

Waardering:

1. Heeft het programma invloed op het belang dat jongeren hechten aan het beschermen van natuur en landschap?
2. Heeft het programma invloed op de bereidwilligheid van jongeren om een eigen actieve of financiële bijdrage te leveren aan het onderhoud van natuur en landschap?

3. Heeft het programma invloed op hoe mooi jongeren natuur en landschap vinden?
4. Heeft het programma invloed op het beeld dat jongeren hebben van natuur en landschap?

Verbondenheid:

5. Heeft het programma invloed op de mate van verbondenheid van jongeren met natuur en landschap?

Gedrag:

6. Heeft het programma invloed op hoe vaak jongeren een bezoek brengen aan natuur en landschap?

De belangrijkste conclusies van het onderzoek kunnen als volgt worden samengevat:

Connect your Nature heeft invloed gehad op de waardering voor natuur en landschap. Direct na het programma zijn de jongeren die het programma hebben gevolgd positiever over het beschermen van natuurgebieden en agrarische gebieden, meer bereid om een actieve bijdrage te leveren aan het onderhoud van natuur en landschap en positiever over de aantrekkelijkheid van het Nederlandse landschap dan jongeren die het programma niet hebben gevolgd.

Connect your Nature lijkt geen invloed gehad te hebben op de verbondenheid van jongeren met de natuur. Jongeren die het programma hebben gevolgd vertonen niet een grotere verbondenheid met de natuur dan jongeren die het programma niet hebben gevolgd.

Connect your Nature lijkt geen invloed gehad te hebben op het gedrag. Jongeren die het programma hebben gevolgd bezoeken niet vaker groene gebieden buiten stad of dorp noch parken of groenstroken binnen stad of dorp.

Samenvatting

Om ervoor te zorgen dat het natuur en landschapsbeleid afgestemd blijft op de wensen en behoefte van zoveel mogelijke Nederlanders, is het belangrijk om inzicht te hebben in de verschillende natuurbeelden die mensen hebben. Dus moeten we niet alleen weten hoe volwassen mensen denken, maar ook de beelden van bijvoorbeeld jongeren. De jongeren van nu zijn de volwassenen van straks, de kiezers, de beleidsmakers en de gebruikers van de toekomst. Eerder onderzoek van Alterra heeft laten zien dat jongeren minder in natuur en landschap geïnteresseerd zijn dan we eigenlijk zouden willen. Toch blijkt uit ander onderzoek dat het merendeel van de jongeren zich wel degelijk zorgen maakt over het verdwijnen van natuur, maar dan vaak de exotische natuur ver weg en niet onze eigen natuur.

Landschap Noord-Holland maakt zich daarom sterk om mensen te motiveren zich in te zetten voor natuur dicht bij huis. Dit doet Landschap Noord-Holland door vrijwilligers te ondersteunen in hun activiteiten voor natuur en landschapsbeheer. Omdat wij zien dat er weinig jongeren betrokken zijn bij het natuurbeheer, willen we deze doelgroep actief betrekken bij onze gebieden. Daarom is Landschap Noord-Holland vorig jaar begonnen met het project Connect Your Nature (CYN). In dit project wordt op verschillende manieren ‘natuur en landschap’ aangeboden aan middelbare scholieren (derde en vierde klassers): als excursie, door landschaps-beherende werkzaamheden, het uiten van beleving met ondersteuning van kunstenaars, het inrichten van een tentoonstelling en het voeren van een debat over landschap. De reden om natuur en landschap vanuit verschillende invalshoeken te benaderen is de gedachte dat mensen/ jongeren niet allemaal op een identieke wijze een landschapsbeleving zullen hebben. Door een breed palet te creëren van mogelijkheden, zal een ieder zijn/haar eigen beleving kunnen halen. Om te toetsen of het project CYN effect heeft, is Alterra gevraagd een onderzoek te doen naar het effect van dit project op houding, gedrag en beleving.

Om de effecten goed te kunnen meten, hebben we op de deelnemende scholen een aantal vergelijkbare klassen uitgekozen en die ingedeeld in twee groepen: enkele klassen waarvan de leerlingen meededen enkele klassen waarvan de leerlingen niet meededen met het project (de controlegroep). Door deze twee groepen te vergelijken, kunnen we precies de effecten van Connect Your Nature meten, en voorkomen we dat eventuele verschillen veroorzaakt kunnen worden door toevallige omstandigheden. Om de duurzaamheid van de effecten te meten, hebben we op drie verschillende momenten een korte enquête afgenomen bij de jongeren: Voorafgaand aan het project, vlak na en een half jaar na afloop van het project. Dit hebben we gedaan omdat uit de marketing bekend is dat verbeteren van het imago van producten (zoals “natuur en landschap”) op de korte termijn niet zo moeilijk is. Echter, het vasthouden van die effecten langer dan enkele weken is veel moeilijker. En de bedoeling van Connect Your Nature is natuurlijk dat ook op de langere termijn jongeren zich meer betrokken voelen bij de natuur. Drie meetmomenten hebben echter ook een nadeel. De deelnemende jongeren bleken in de tweede en de

derde enquête-ronde steeds minder gemotiveerd om deel te nemen aan de enquête. We zien in de resultaten duidelijk dat alle antwoorden minder positief worden op het tweede en derde meetmoment. Door de experimentele opzet van de studie kunnen we hiervoor in de analyses compenseren. In totaal hebben zeventig jongeren uit derde en vierde klassen van VWO en VMBO deelgenomen aan het onderzoek. Op alle scholen deed de helft van de klassen mee met het project en de andere helft vormde de controlegroep.

Betrokkenheid van jongeren bestaat uit drie elementen: beleving en waardering, houding, en gedrag. Allereerst gaat het om de beleving en waardering van jongeren voor natuur en landschap in het algemeen. Vinden ze de Nederlandse natuur aantrekkelijk en welke natuur vinden ze het aantrekkelijkst? Ten tweede is van belang hoe zij tegen natuur en landschapsbescherming aan kijken (houding). Vinden zij dit belangrijk, of doet het hen eigenlijk weinig. Tenslotte is hun feitelijke gedrag van belang. Komen ze eigenlijk wel eens in contact met natuur? En zo ja, waar dan? En willen ze zelf een bijdrage leveren aan natuurbehoud, door bijvoorbeeld lid te worden van natuurbeschermingsorganisaties of door zelf vrijwilligerswerk te doen.

Allereerst de beleving en waardering voor het Nederlandse landschap. Jongere vinden natuurgebieden over het algemeen aantrekkelijker dan agrarisch cultuurlandschap. Van de tien 'typisch Hollandse landschappen die we ze hebben laten beoordelen, vinden ze bos en strand het meest aantrekkelijk. Open weidegebieden worden absoluut niet gewaardeerd en scoort gemiddeld slechts een 4.7 op een schaal van 1-10. Connect Your Nature blijkt de waardering voor natuurlandschappen over het algemeen te vergroten. De waardering voor agrarische landschappen blijft echter onverminderd laag. Het effect van CYN ebt echter weg van verloop van tijd. Tijdens het 3^e meetmoment is er geen effect meer te zien van het natuurbezoek van de jongeren een half jaar daarvoor (zie figuur x)

Ten tweede de houding ten opzicht van natuurbescherming. Zoals ook al uit eerder onderzoek bleek, vinden jongeren de bescherming van natuur en landschap minder belangrijk dan volwassenen. Terwijl 84% van de volwassenen Nederlanders het beschermen van het agrarisch cultuurlandschap belangrijk vindt, vindt slechts 54% van de jongeren dit belangrijk. Het beschermen van natuurgebieden kan op meer steun van jongeren rekenen, maar ook dit vinden zij aanzienlijk minder belangrijk dan volwassenen. Hier ligt dus duidelijk een uitdaging voor het beleid om jongeren te overtuigen van dit belang.

Connect Your Nature heeft een bijdrage geleverd aan het vergroten van het draagvlak bij jongeren. Na het bezoek aan het veld is de steun onder jongeren toegenomen. Ze vinden het beschermen van zowel het agrarisch cultuurlandschap als natuurgebieden belangrijker dan voor de start van het project. Onder de controlegroep nam de steun echter af. Echter, een half jaar na het project is ook de steun onder de deelnemers afgenomen. Op de korter termijn heeft het project dus effect, maar dit effect lijkt niet vastgehouden te worden.

Ten derde het gedrag van de jongeren. Dit hebben we gemeten aan de hand van verschillende onderwerpen: 1) recreatiegedrag in de natuur, 2) de bereidheid om een kleine financiële bijdrage te leveren aan de natuur, door bijvoorbeeld lid te worden van een natuurbeschermingsorganisatie en 3) de bereidheid om deel te nemen aan vrijwillig landschapsbeheer. Connect Your Nature lijkt niet echt een bijdrage te leveren aan het gedrag van de jongeren. Op zich is dat niet zo verwonderlijk, want bekend is dat het veranderen van het gedrag van mensen heel moeilijk is, en zelden met één enkele ingreep bereikt kan worden. Het recreatiegedrag en de bereidheid een financiële bijdrage te leveren blijkt niet beïnvloed door deelname. Sterker, de deelnemers zijn zelfs negatiever gaan denken over het doen van vrijwillig landschapsbeheer. Terwijl de deelnemers vooraf iets positiever waren over werken aan het onderhoud van het landschap, zijn ze na deelname flink negatiever dan hun mede-leerlingen die niet deelgenomen hebben. Onduidelijk is waardoor dit komt.

We kunnen dus concluderen dat het bezoek aan de natuur en het kunstzinnig verbeelden van hun beleving in de natuur gedeeltelijk de gewenste effecten heeft bereikt. Vooral op de korte termijn zijn de deelnemende jongeren zich meer betrokken gaan voelen en zijn ze positiever over natuur en landschap gaan denken. Op de langere termijn lijken deze effecten echter weer weg te zakken. Het lijkt erop alsof Connect Your Nature te kort heeft geduurd om ook op de lange termijn effect te hebben. Dit is in overeenstemming met wat we weten vanuit NME en marketing: Het veranderen van houding of gedrag gaat moeizaam en meerdere technieken moeten over langere tijd worden ingezet.

1 Inleiding

1.1 Probleemsituatie en achtergrond

1.1.1 Landschap Noord-Holland

Landschap Noord-Holland is een onafhankelijke stichting die grote delen natuur en landschap in de provincie Noord-Holland beschermt en beheert. Tevens adviseert de stichting over een groot aantal terreinen van overheden en particulieren in de hele provincie. Landschap Noord-Holland wil burgers betrekken bij het beheer van natuur en landschap in de eigen leefomgeving en jongeren vormen daarbij één van de belangrijkste doelgroepen.

Landschap Noord-Holland ervaart dat het moeilijk is om jongeren uit de leeftijdscategorie 15-25 jaar te betrekken bij landschap en natuur. Een knelpunt hierbij is dat het onduidelijk is hoe jongeren het landschap beleven. Om hier meer inzicht in te krijgen heeft de stichting een project opgezet, *Connect your Nature*¹. Doel van dit project is om ervaringen uit het project te gebruiken om een manier te vinden om jongeren meer te integreren in het landschaps- en natuurbeheer, teneinde hiermee de waarde(n) van natuur en landschap in Noord-Holland te vergroten.

1.1.2 Connect your Nature

Hoe kijken jongeren naar een landschap? En hoe kan Landschap Noord-Holland deze beleving integreren in haar visie en werk? Deze vragen staan centraal in het project *Connect your Nature*. Het project wil natuur en landschap aanbieden aan jongeren. Op deze wijze hoopt Landschap Noord-Holland dat jongeren een beeld gaan krijgen van de landschappen en natuur in de provincie Noord-Holland.

Het project *Connect Your Nature* is aangeboden aan 46 jongeren tussen 15 en 18 jaar van verschillende scholen in Noord-Holland. Hen werd een programma geboden waarin ze voorlichting kregen over diverse landschapstypen en een excursie naar een gekozen landschap maakten. In samenwerking met Kunstenaars & Co beeldden de leerlingen tenslotte hun kijk op dit landschap uit onder leiding van een podium- en een beeldende kunstenaar. De leerlingen werden naar de verschillende locaties vervoerd door vervoersbedrijf Connexxion. Het project werd afgesloten met een debat tussen de jongeren over de beleving van natuur en landschap. Dit afsluitende debat is niet meegenomen in dit onderzoek.

Het programma heeft plaatsgevonden tussen april en de zomervakantie van 2008. Om (de ontwikkeling in) de beleving te meten, heeft Landschap Noord-Holland in samenwerking met Alterra een vragenlijst voorgelegd aan de deelnemende leerlingen en per school een controlegroep. De vragenlijst is op drie momenten aan de

respondenten voorgelegd. In dit rapport staan de conclusies op basis van dit onderzoek weergegeven.

1.1.3 Scholen

Drie scholen in Noord-Holland hebben meegedaan aan het project Connect your Nature, namelijk het Bonhoeffercollege te Castricum, het Gemeentelijk Scholengemeenschap te Schagen (4^e klas van het VWO) en het Hilfertsheem-Beatrix te Hilversum (3^e klas van het VMBO)

Hilfertsheem-Beatrix is een leergemeenschap voor vmbo met een open christelijke identiteit in Hilversum. In Connect your Nature is Hilfertsheem-Beatrix vertegenwoordigd door leerlingen uit klas 3GT, waarvoor het project onderdeel uitmaakt van de maatschappelijke stage. Deze leerlingen zijn op excursie gegaan naar het Kennemermeer (Ijmuiden) waar ze een rondleiding hebben gekregen door het zee- en duinlandschap. Vervolgens hebben ze op het dagkampeerterrein Westerveld in Hilversum-Noord hun beleving van natuur en landschap tot uitdrukking gebracht. Leerlingen uit de klas 3Z1 vormen de controleconditie.

Bonhoeffer College is een middelgrote schoolgemeenschap voor VMBO-TL, HAVO en VWO in Castricum. In Connect your Nature is Bonhoeffer College vertegenwoordigd door leerlingen uit diverse 3VMBO-klassen, waarvoor het project onderdeel uitmaakt van het vak CKV. Deze leerlingen zijn op excursie gegaan naar de Natuurbrug Zanderij bij Crailo waar ze een rondleiding hebben gekregen door het bos- en heidelandschap. Ze hebben in de Hempolder (Akersloot) hun beleving van natuur en landschap tot uitdrukking gebracht. Leerlingen uit diverse andere 3VMBO klassen vormen de controleconditie.

De Gemeentelijke Scholengemeenschap Schagen (GSg Schagen) is een brede openbare scholengemeenschap voor Gymnasium, Atheneum, Havo en Vmbo in Schagen. In Connect your Nature is GSg Schagen vertegenwoordigd door de clustergroep 4VWO-Aardrijkskunde, waarvoor het project onderdeel uitmaakt van het vak Aardrijkskunde. Ze zijn op excursie gegaan naar de Grafelijkheidsduinen bij Den Helder, die in een zee- en duinlandschap liggen. Vervolgens hebben de leerlingen in de Eendenkooi 't Zand hun beleving van natuur en landschap tot uitdrukking gebracht. Leerlingen uit 3 havo klassen vormen de controleconditie.

1.2 Projectdoelstelling

De doelstelling van het project is het inzichtelijk maken of het aanbieden van activiteiten in de natuur invloed heeft op de beleving van jongeren. Dit inzicht wordt verkregen door op drietal momenten een vragenlijst voor te leggen aan leerlingen. Deze momenten zijn: (1) voorafgaand aan het programma; zgn. nulmeting (2) direct na afloop van het programma en (3) een half jaar later. De vragenlijst is aan twee groepen respondenten voorgelegd, namelijk aan de experimentele conditie, dit zijn

leerlingen van de drie scholen die aan het programma hebben meegedaan, en aan de controleconditie, dit zijn leerlingen van de drie scholen die niet aan het programma hebben meegedaan.

Beleving is een breed concept. In dit onderzoek concretiseren we beleving door naar drie aspecten te kijken: waardering, verbondenheid en gedrag. Waardering van natuur en landschap blijkt uit het belang dat jongeren hechten aan het beschermen en het onderhoud van natuur en landschap, hoe aantrekkelijk jongeren natuur en milieu vinden en het beeld dat jongeren van natuur en milieu hebben. De verbondenheid met natuur en landschap blijkt uit de mate waarin iemand zichzelf als onderdeel van de natuur beschouwt. Gedrag blijkt uit de frequentie van bezoek aan natuur en landschap. Per aspect zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld.

Waardering:

1. Heeft het programma invloed op het belang dat jongeren hechten aan het beschermen van natuur en landschap?
2. Heeft het programma invloed op de bereidwilligheid van jongeren om een eigen actieve of financiële bijdrage te leveren aan het onderhoud van natuur en landschap?
3. Heeft het programma invloed op hoe mooi jongeren natuur en landschap vinden?
4. Heeft het programma invloed op het beeld dat jongeren hebben van natuur en landschap?

Verbondenheid:

5. Heeft het programma invloed op de mate van verbondenheid van jongeren met natuur en landschap?

Gedrag:

6. Heeft het programma invloed op hoe vaak jongeren een bezoek brengen aan natuur en landschap?

Deze onderzoeksvragen worden in Hoofdstuk 3 beantwoord. Hierbij worden de antwoorden van de experimentele conditie en de controleconditie op verschillende tijdstippen met elkaar vergeleken.

2 Onderzoeksopzet

2.1 Vragenlijst

Alterra heeft een vragenlijst opgesteld, die medewerkers van Landschap Noord-Holland hebben voorgelegd aan leerlingen van de drie scholen die meededen aan het project. De vragenlijst bestond uit drie delen. In het eerste deel werd gevraagd wat natuur voor de respondent betekent. In dit deel werden respondenten gevraagd woorden op te schrijven waar ze aan dachten bij het begrip natuur. Ook werden ze gevraagd op een zevenpuntsschaal aan te geven hoe belangrijk zij het beschermen van natuur en landschap vinden en of ze zelf een bijdrage willen leveren aan het onderhouden van natuur en landschap. Het tweede deel ging over de aantrekkelijkheid van Nederlandse landschappen. Respondenten konden op een tienpuntsschaal aangeven hoe aantrekkelijk ze het landschap op tien foto's vonden. De landschappen op de foto's gaven een gevarieerd beeld van de landschappen die te vinden zijn in Noord-Holland. In deel 3 kregen de respondenten algemene vragen over natuur en landschap. De respondenten kregen onder andere vragen over hun natuurbeeld, over hun verbondenheid met de natuur en over ho vaak ze natuur en landschap bezoeken. De gehele vragenlijst is opgenomen in Bijlage 1.

2.2 Steekproef en wijze van afname

De respondenten waren scholieren van drie scholen. De helft van de respondenten had het programma Connect your Nature gekregen, dit is de experimentele conditie. De andere helft had het programma niet gekregen, dit is de controleconditie. Alle respondenten kregen dezelfde vragenlijst op drie momenten voorgelegd, namelijk vlak voor het begin van het programma Connect your Nature (april 2008), vlak na het programma (juni-juli 2008) en een langere tijd na het programma (september-oktober 2008).

Bij elke meetmoment zaten de respondenten in een klaslokaal, ieder aan een eigen tafeltje en ieder had zijn eigen vragenlijst. De respondenten werden geïnstrueerd om niet met elkaar te overleggen. Een medewerker van Landschap Noord-Holland en een leraar waren bij de afname aanwezig om op te letten dat de respondenten niet met elkaar praatten en om eventuele vragen over de procedure te beantwoorden. Het invullen van de vragenlijst duurde ongeveer 15 minuten. Het derde meetmoment vond plaats na de zomervakantie. Sommige scholieren waren na de zomervakantie van klas gewisseld. Deze scholieren hebben de derde vragenlijst persoonlijk gekregen en hebben hem niet klassikaal maar individueel ingevuld. Bij deze scholieren was er geen docent of medewerker van Landschap Noord-Holland aanwezig om te controleren of de respondent niet met anderen over de antwoorden zou overleggen.

De wijze van afname kan ruis in de antwoorden hebben opgeleverd. Immers, door drie keer dezelfde vragenlijst aan dezelfde respondenten voor te leggen kan er irritatie

en nonchalance bij de respondenten optreden, wat afbreuk doet aan het zorgvuldig invullen van de vragenlijst. Dit geldt in het bijzonder voor de controlegroep. Omdat deze respondenten het programma Connect your Nature niet hebben gekregen, konden ze minder betekenis geven aan het gehele onderzoek. Een tweede bron van ruis kan veroorzaakt zijn doordat bij de derde meting sommige respondenten de vragenlijst individueel hebben ingevuld, zonder controlerende volwassene. Het is mogelijk dat deze respondenten de derde vragenlijst minder nauwkeurig hebben ingevuld dan de andere twee vragenlijsten.

De ruis die mogelijk aanwezig is heeft mogelijk tot gevolg dat er in de hoofden van de respondenten wel veranderingen zijn opgetreden, maar dat deze veranderingen niet tot uiting komen in de antwoorden. Mogelijk worden er daarom op basis van de antwoorden geen statistische verschillen tussen de respondentengroepen op de verschillende tijdstippen gevonden, die er misschien wel zijn. De resultaten in Hoofdstuk 3 moeten daarom met enige voorzichtigheid geïnterpreteerd worden.

3 Resultaten

3.1 Respons

De data zijn geanalyseerd op respondentniveau. Dus per respondent hebben we het verloop in hun antwoordpatroon geanalyseerd. In dit onderzoek wordt het verloop in het antwoordpatroon van de experimentele respondenten vergeleken met de controle respondenten. We wilden weten of de experimentele manipulatie invloed heeft gehad op de antwoorden van de respondenten. We hebben alleen die respondenten meegenomen die minimaal op $t = 1$ en $t = 2$ de vragenlijst hebben ingevuld. Niet iedereen heeft zijn naam op de vragenlijst gezet. De vragenlijsten zonder naam en de vragenlijsten met naam, maar waar geen bijbehorende vragenlijst op $t = 1$ of op $t = 2$ gevonden kon worden, zijn niet geanalyseerd.

School	Experimenteel		Controle		Totaal
	jongens	meisjes	jongens	meisjes	
Castricum	6	10	8	7	31
Schagen	4	9	0	2	15
Hilversum	4	7	0	13	24
Totaal	40		30		70

In totaal hebben er 70 respondenten in ieder geval op $t = 1$ en $t = 2$ de vragenlijst ingevuld. Van deze 70 respondenten hebben 56 respondenten ook op $t = 3$ de vragenlijst ingevuld. In totaal waren er 259 vragenlijsten ingevuld. Van deze 259 vragenlijsten zijn dus 196 ($56 * 3 + 14 * 2$) vragenlijsten gebruikt voor de analyses. De overige 63 vragenlijsten zijn niet geanalyseerd.

Als we kijken naar de verdeling van jongens en meisjes, dan blijkt er een oververtegenwoordiging te zijn van meisjes. In totaal hebben 48 meisjes en 22 jongens de vragenlijst ingevuld. Hiervoor zijn verschillende verklaringen mogelijk. Ten eerste is het mogelijk dat er in de klassen die mee hebben gedaan aan het onderzoek meer meisjes dan jongens zitten. Ten tweede is het mogelijk dat meisjes de vragenlijsten zorgvuldiger hebben ingevuld en vaker hun naam hebben opgeschreven, waardoor er meer vragenlijsten van meisjes in de analyses zijn meegenomen dan van jongens. Bij de interpretatie van de data moet rekening gehouden worden dat er een oververtegenwoordiging is van meisjes ten opzichte van jongens. Als er meer jongens hadden meegedaan hadden de resultaten er mogelijk anders uitgezien. Bij de analyses is er toch geen rekening gehouden met sekseverschillen. Reden hiervoor is dat de groepen waar dan analyses over gedaan zouden worden te klein zijn om significante resultaten te krijgen.

De gemiddelde leeftijd van de respondenten is 15.10 jaar. Er is een kleine spreiding ($sd = .75$). De jongste respondenten (12 in totaal) waren op $t = 1$ 14 jaar; de oudste respondenten (4 in totaal) waren op $t = 1$ 17 jaar. Omdat de spreiding heel klein is,

verwachten we niet dat leeftijd van invloed is op de resultaten. Bij de analyses is daarom geen rekening gehouden met leeftijd.

We hebben er bewust voor gekozen om alleen die vragenlijsten te analyseren waar een naam op stond en waarvan de respondent op minimaal $t = 1$ en $t = 2$ aan het onderzoek heeft meegedaan. Met name van respondenten in de controleconditie werd vermoed dat ze soms slordig en onzorgvuldig de vragenlijst hebben ingevuld. Door onze selectiecriteria hebben we de meest zorgvuldige en consciëntieuze respondenten te pakken. Het is niet zeker dat dit representatief is voor alle scholieren van dit schooltype. Echter, we kunnen wel veronderstellen dat de verschillen die we vinden toe te schrijven zijn aan de manipulatie en niet aan de zorgvuldigheid van het invullen.

In de analyses vergelijken we de experimentele conditie met de controleconditie. Verschillen in resultaten zullen we toeschrijven aan de experimentele manipulatie. We kijken niet of de scholen verschillend hebben gereageerd op de experimentele manipulatie. Daarvoor zijn er te weinig vragenlijsten per conditie per school geanalyseerd.

3.2 Waardering

Waardering voor natuur en landschap blijkt uit het belang dat jongeren hechten aan het beschermen en het onderhoud van natuur en landschap, hoe aantrekkelijk jongeren natuur en milieu vinden en het beeld dat jongeren van natuur hebben. In deze paragraaf wordt gekeken of het programma invloed heeft op deze aspecten van waardering.

3.2.1 Hoe belangrijk is het beschermen van natuur en landschap?

De eerste onderzoeksvraag die we willen beantwoorden is:

(1) Heeft het programma invloed op het belang dat jongeren hechten aan het beschermen van natuur en landschap?

Bij het beantwoorden van deze onderzoeksvraag analyseren we hoe belangrijk de scholieren het beschermen van natuurgebieden, agrarische gebieden (weilanden en akkers) en historische plekken (forten en molens) op verschillende tijdstippen vinden.

Natuurgebieden

Tabel 1. Hoe belangrijk vind je het beschermen van natuurgebieden (1 = niet belangrijk; 7 = zeer belangrijk)

Conditie	Tijdstippen ¹			Totaal
	T = 1	T = 2	T = 3	
Experimenteel	5.61	5.97	5.18	5.59
Controle	5.18	4.77	4.86	4.94
Totaal	5.44	5.49	5.05	5.33

¹ Betreft gemiddelde waardering per tijdstip van de 55 respondenten die op alle tijdstippen een vragenlijst hebben ingevuld.

Een herhaalde metingen-analyse met tijdstip (hoe belangrijk vinden de scholieren het beschermen van natuurgebieden op de drie verschillende tijdstippen) als binnenrespondent variabele en conditie (experimenteel versus controle conditie) als tussenrespondent variabele, laat een significante interactie zien tussen tijdstip en conditie, $F(1,53) = 10.164$, $p = .002$. Dit is een kwadratisch effect: de experimentele conditie is op $t = 2$ positiever dan op $t = 1$ of op $t = 3$; de controleconditie is op $t = 2$ en $t = 3$ negatiever dan op $t = 1$. Tevens vinden we een marginaal significant lineair effect van tijdstip, $F(1,53) = 3.982$, $p = .051$. Respondenten zijn het positiefst op $t = 1$, gevolgd door $t = 2$ en ze zijn het negatiefst op $t = 3$. En een significant effect van conditie: over de drie meetmomenten is de experimentele conditie positiever dan de controleconditie, $F(1,53) = 4.526$, $p = .038$.

De analyse laat dus zien dat de manipulatie invloed heeft gehad op hoe belangrijk de respondenten het beschermen van natuurgebieden vinden. Terwijl het oordeel hierover van de controleconditie iets negatiever wordt over de tijd (positiefst op $t = 1$ en negatiever op $t = 2$ en $t = 3$) wordt het oordeel van de experimentele conditie op $t = 2$ juist iets positiever dan op $t = 1$. Je ziet op $t = 3$ wel een terugval. Daarbij laat de analyse zien dat de respondenten negatiever worden over de tijd en dat de experimentele conditie positiever is dan de controleconditie.

Agrarische gebieden

Tabel 2. Hoe belangrijk vind je het beschermen van agrarische gebieden (1 = niet belangrijk; 7 = zeer belangrijk)

Conditie	Tijdstippen ¹			Totaal
	T = 1	T = 2	T = 3	
Experimenteel	4.76	4.91	4.03	4.57
Controle	4.41	4.14	4.18	4.24
Totaal	4.62	4.60	4.09	4.44

¹ Betreft gemiddelde waardering per tijdstip van de 55 respondenten die op alle tijdstippen een vragenlijst hebben ingevuld.

Een herhaalde metingen-analyse met tijdstip (hoe belangrijk vinden de scholieren het beschermen van agrarische gebieden op de drie verschillende tijdstippen) als binnenrespondent variabele en conditie (experimenteel versus controle conditie) als tussenrespondent variabele, laat een significante interactie zien tussen tijdstip en conditie, $F(1,53) = 4.273$, $p = .044$. Dit is een kwadratisch effect: de experimentele conditie is op $t = 2$ positiever dan op $t = 1$ of op $t = 3$; de controleconditie laat een kleine daling zien: De controleconditie is het positiefst op $t = 1$ en het negatiefst op $t = 2$ en $t = 3$. Tevens vinden we een marginaal significant lineair effect van tijdstip, $F(1,53) = 3.785$, $p = .057$. Respondenten zijn het positiefst op $t = 1$, gevolgd door $t = 2$ en ze zijn het negatiefst op $t = 3$. Er is geen significant effect van conditie, $F(1,53) = 1.432$, $p = .237$.

De analyse laat dus zien dat de manipulatie invloed heeft gehad op hoe belangrijk de respondenten het beschermen van agrarische gebieden vinden. Terwijl het oordeel hierover van de controleconditie iets negatiever wordt over de tijd (positiefst op $t = 1$ en negatiever op $t = 2$ en $t = 3$) wordt het oordeel van de experimentele conditie op $t = 2$ juist iets positiever dan op $t = 1$. Je ziet op $t = 3$ wel een terugval. Daarbij laat de analyse zien dat de respondenten negatiever worden over de tijd.

Historische plekken

Tabel 3. Hoe belangrijk vind je het beschermen van historische plekken (1 = niet belangrijk; 7 = zeer belangrijk)

Conditie	Tijdstippen ¹			Totaal
	T = 1	T = 2	T = 3	
Experimenteel	5.06	5.27	5.21	5.18
Controle	4.73	4.50	4.68	4.64
Totaal	4.93	4.96	5.00	4.96

¹ Betreft gemiddelde waardering per tijdstip van de 55 respondenten die op alle tijdstippen een vragenlijst hebben ingevuld.

Een herhaalde metingen-analyse met tijdstip (hoe belangrijk vinden de scholieren het beschermen van historische plekken op de drie verschillende tijdstippen) als binnenrespondent variabele en conditie (experimenteel versus controle conditie) als tussenrespondent variabele, laat geen significante interactie zien tussen tijdstip en conditie, $F(2,106) = 0.777$, $p = .462$. Dat betekent dat het verloop in de antwoorden van de experimentele conditie over de drie tijdstippen niet significant anders is dan het verloop van de antwoorden van de controleconditie. Ook vinden we geen significant effect van conditie, $F(1,53) = 2.006$, $p = .163$ en geen significant effect van tijdstip, $F(2,106) = 0.070$, $p = .932$.

Dus op basis van de analyse kunnen we niet stellen dat de manipulatie invloed heeft gehad op hoe belangrijk respondenten het beschermen van historische plekken vinden.

Conclusie

De analyses laten zien dat het programma Connect your Nature invloed heeft gehad op het belang dat jongeren hechten aan het beschermen van natuur en landschap. Specifiek betreft dit het beschermen van natuurgebieden en agrarische gebieden. Jongeren die het programma hebben gevolgd zijn direct na het programma positiever geworden over het beschermen van natuurgebieden en agrarische gebieden. Ze worden na verloop van tijd wel weer iets negatiever. Jongeren die het programma niet hebben gevolgd zijn de eerste keer dat ze gevraagd wordt hoe belangrijk zij het beschermen van natuurgebieden en agrarische gebieden vinden nog wel enigszins positief, maar ze zijn negatiever als het ze een tweede en derde keer gevraagd wordt. Het programma heeft geen invloed gehad op hoe belangrijk jongeren het beschermen van historische plekken vinden.

3.2.2 Wil je een eigen bijdrage leveren aan het onderhoud van natuur en landschap?

De tweede onderzoeksvraag die we willen beantwoorden is:

(2) Heeft het programma invloed op de bereidwilligheid van jongeren om een eigen actieve of financiële bijdrage te leveren aan het onderhoud van natuur en landschap?

Bij het beantwoorden van deze onderzoeksvraag analyseren we of scholieren zelf actief of financieel een bijdrage willen leveren aan het onderhoud van natuur en landschap.

Actieve bijdrage

Tabel 4. Zou je zelf actief willen bijdragen aan het onderhouden van natuur en landschap zoals zagen en maaien? (1 = zeker niet; 7 = zeker wel)

Conditie	Tijdstippen ¹			Totaal
	T = 1	T = 2	T = 3	
Experimenteel	3.58	3.36	2.73	3.22
Controle	3.32	3.05	3.18	3.18
Totaal	3.47	3.24	2.91	3.21

¹ Betreft gemiddelde waardering per tijdstip van de 55 respondenten die op alle tijdstippen een vragenlijst hebben ingevuld.

Een herhaalde metingen-analyse met tijdstip (of de respondenten een actieve bijdrage willen leveren aan het onderhoud van natuur en landschap op de drie verschillende tijdstippen) als binnen-respondent variabele en conditie (experimenteel versus controle conditie) als tussen-respondent variabele, laat een marginaal significante interactie zien tussen tijdstip en conditie, $F(1,53) = 3.321$, $p = .074$. Dit is een lineair effect: het verschil wordt vooral veroorzaakt door de lineaire daling van de experimentele conditie. De variatie in de controleconditie is kleiner. Tevens vinden we een significant lineair effect van tijdstip, $F(1,53) = 6.352$, $p = .015$. Respondenten zijn het positiefst op $t = 1$, gevolgd door $t = 2$ en ze zijn het negatiefst op $t = 3$. Er is geen significant effect van conditie, $F(1,53) = 0.011$, $p = .917$.

De analyse laat dus zien dat de manipulatie invloed heeft gehad op de mate waarin de respondenten zelf actief willen bijdragen aan het onderhoud van natuur en landschap. Terwijl het oordeel hierover van de controleconditie redelijk consistent is, wordt het oordeel van de experimentele conditie op steeds negatiever. Op $t = 2$ is de experimentele conditie nog wel iets positiever dan de controleconditie, maar op $t = 3$ is de experimentele conditie negatiever dan de controleconditie. Daarbij laat de analyse zien dat de respondenten sowieso negatiever worden over de tijd.

Financiële bijdrage

Tabel 5. Zou je een financiële bijdrage willen betalen voor het beboud van natuur en landschap? (1 = zeker niet; 7 = zeker wel)

Conditie	Tijdstippen ¹			Totaal
	T = 1	T = 2	T = 3	
Experimenteel	3.91	3.82	3.09	3.61
Controle	3.59	3.41	3.27	3.42
Totaal	3.78	3.65	3.16	3.53

¹ Betreft gemiddelde waardering per tijdstip van de 55 respondenten die op alle tijdstippen een vragenlijst hebben ingevuld.

Een herhaalde metingen-analyse met tijdstip (hoe belangrijk vinden de scholieren het beschermen van agrarische gebieden op de drie verschillende tijdstippen) als binnen-respondent variabele en conditie (experimenteel versus controle conditie) als tussen-respondent variabele, laat geen significante interactie zien tussen tijdstip en conditie, $F(2,106) = 1.269$, $p = .285$. Het verloop over tijd in hoe graag de experimentele conditie een financiële bijdrage wil leveren is dus niet significant anders dan het verloop bij de controleconditie. We vinden wel weer een significant lineair effect van tijdstip, $F(1,53) = 6.861$, $p = .011$. Respondenten zijn het positiefst op $t = 1$, gevolgd

door $t = 2$ en ze zijn het negatiefst op $t = 3$. Er is geen significant effect van conditie, $F(1,53) = 0.208$, $p = .650$.

Als we bij een herhaalde metingen-analyse alleen kijken naar tijdstippen 1 en 2 vinden we ook geen significante interactie tussen tijdstip en conditie, $F(1,67) = 0.290$, $p = .669$. De verandering in bereidwilligheid om een financiële bijdrage te leveren tussen $t = 1$ en $t = 2$ is bij de experimentele conditie dus niet significant anders dan bij de controleconditie.

De analyse laat dus zien dat de manipulatie geen invloed heeft gehad op hoe bereidwillig respondenten zijn om een financiële bijdrage te leveren voor het behoud van natuur en landschap. De analyse laat wel zien dat de respondenten negatiever worden over de tijd.

Conclusie

De analyses laten zien dat het programma Connect your Nature invloed heeft gehad op de bereidwilligheid van jongeren om een eigen actieve bijdrage te leveren aan het onderhoud van natuur en landschap. Alle jongeren worden negatiever naarmate het hen vaker gevraagd wordt, maar de afname van bereidwilligheid is groter bij jongeren die het programma hebben gevolgd dan bij jongeren die het programma niet hebben gevolgd. De jongeren die het programma hebben gevolgd waren vooraf en direct na het programma wel iets positiever dan de controlegroep, maar op langere tijd na het programma waren ze negatiever over een eigen actieve bijdrage.

Het programma heeft geen invloed gehad op de bereidwilligheid van jongeren om een financiële bijdrage te leveren.

3.2.3 Hoe mooi vinden jongeren natuur en landschap?

De derde onderzoeksvraag die we willen beantwoorden is:

(3) Heeft het programma invloed op hoe mooi jongeren natuur en landschap vinden?

Op twee verschillende manieren is gezocht naar een antwoord op deze onderzoeksvraag. Ten eerste is er een vraag gesteld over hoe aantrekkelijk de jongeren de natuur in Nederland in het algemeen vinden. Deze vraag konden de respondenten beantwoorden op een schaal van 1 (helemaal niet) tot 5 (heel erg). Analyses laten zien of het programma invloed heeft gehad op de antwoorden op deze vraag. Ten tweede hebben jongeren foto's van Nederlandse landschappen beoordeeld op aantrekkelijkheid (1 = helemaal niet aantrekkelijk; 10 = heel erg aantrekkelijk). Analyses laten zien of het programma invloed heeft gehad op hoe aantrekkelijk de jongeren de landschappen op de foto's vonden.

Aantrekkelijkheid van natuur in Nederland

Tabel 6. De natuur in Nederland is aantrekkelijk (1 = helemaal niet; 5 = heel erg)

Conditie	Tijdstippen ¹			Totaal
	T = 1	T = 2	T = 3	
Experimenteel	3.66	3.63	3.34	3.54
Controle	2.77	3.23	3.27	3.09
Totaal	3.30	3.46	3.31	3.36

¹ Betreft gemiddelde waardering per tijdstip van de 54 respondenten die op alle tijdstippen een vragenlijst hebben ingevuld.

Het meest opvallend is dat de controlegroep al vanaf het begin een veel negatiever beeld had van Nederlandse landschappen. Een herhaalde metingen-analyse met tijdstip (hoe aantrekkelijk de respondenten de natuur vinden op de drie verschillende tijdstippen) als binnen-respondent variabele en conditie (experimenteel versus controleconditie) als tussen-respondent variabele, laat een significante interactie zien tussen tijdstip en conditie, $F(1,53) = 5.710$, $p = .021$. Dit is een lineair effect: terwijl de experimentele conditie een lichte afname in waardering laat zien, laat de controleconditie een toename zien. We vinden ook een significant verschil van conditie, ondanks de afname in waardering van de experimentele conditie en de toename van de controleconditie, is de experimentele conditie over het geheel positiever dan de controleconditie, $F(1,53) = 4.734$, $p = .034$. We vinden geen significant effect van tijdstip, $F(2,104) = 0.942$, $p = .393$.

De analyse laat dus zien dat de manipulatie invloed heeft gehad op hoe aantrekkelijk de respondenten de natuur in Nederland vinden. De experimentele conditie vindt de natuur aantrekkelijker dan de controleconditie; het programma lijkt eraan bijgedragen te hebben dat het verschil in waardering iets kleiner is geworden. Het is niet zo dat het programma tot gevolg heeft dat de experimentele conditie negatiever is geworden, de waardering bij de experimentele conditie neemt slechts licht af. De controleconditie is over tijd juist positiever geworden.

Aantrekkelijkheid van foto's van Nederlandse landschappen

Tabel 7. Hoe aantrekkelijk vind je het landschap op deze foto? (1 = helemaal niet aantrekkelijk; 10 = heel erg aantrekkelijk)

Conditie	Tijdstippen ¹		
	T = 1	T = 2	T = 3
NATUURLANDSCHAPPEN			
Experimenteel	6.96	7.01	6.54
Controle	6.56	5.83	5.75
AGRARISCHE LANDSCHAPPEN			
Experimenteel	6.03	6.22	6.02
Controle	6.25	5.85	5.76

¹ Betreft gemiddelde waardering per tijdstip van de 55 respondenten die op alle tijdstippen een vragenlijst hebben ingevuld.

Respondenten kregen foto's van tien landschappen te zien. Bij elke foto konden ze op een schaal van 1 tot 10 aangeven hoe aantrekkelijk ze het landschap vonden. Op basis van factoranalyse (zie ook Buijs, Custers & Langers, 2007) zijn de landschappen opgedeeld in twee soorten landschappen: natuurlijke landschappen (o.a. duinen en heide) en agrarische landschappen. Voor beide typen landschap is een herhaalde metingen analyse uitgevoerd met tijdstip (hoe aantrekkelijk de respondenten de foto's van de Nederlandse landschappen gemiddeld vinden op de drie verschillende tijdstippen) als binnen-respondent variabele en conditie (experimenteel versus controle conditie) als tussen-respondent variabele.

Allereerst blijkt dat alle groepen natuurlandschappen aantrekkelijker vinden dan agrarische landschappen. Daarnaast zien we een significant effect van de manipulatie op de natuurlandschappen, $F(1,53) = 6.559$, $p = .013$. Dit is een kwadratisch effect: de experimentele conditie is op $t = 2$ positiever dan op $t = 1$, terwijl de controle conditie op $t = 2$ negatiever is dan op $t = 1$. Op $t = 3$ zijn beide condities negatiever

dan op $t = 2$. Bij de agrarische landschappen zien we een soortgelijk effect, maar dit effect is niet significant, $F(1,53)=1.126$, $p=.293$.

De analyse laat dus zien dat de manipulatie een positieve invloed heeft gehad op hoe aantrekkelijk ze de foto's van de Nederlandse natuurlandschappen vinden. Het effect op de foto's van agrarische landschappen is minder groot en niet significant.

Conclusie

De analyses laten zien dat het programma Connect your Nature invloed heeft gehad op hoe mooi jongeren natuur en landschap vinden. Als jongeren concrete vragen kregen over de aantrekkelijkheid van foto's van Nederlandse landschappen is er een duidelijk patroon herkenbaar. Alle jongeren worden negatiever naarmate het hen vaker gevraagd wordt, maar de afname in waardering is groter en consistent bij de jongeren die het programma niet hebben gekregen dan de jongeren die het programma wel hebben gekregen. De jongeren die het programma wel hebben gekregen zijn direct na het programma zelfs iets positiever geworden. Bij de abstractere vraagstelling over hoe aantrekkelijk jongeren de natuur in Nederland vinden, is het patroon moeilijk te verklaren. De experimentele conditie blijft redelijk consequent in zijn oordeel; de controleconditie wordt positiever. Het is onduidelijk welke invloed de manipulatie kan hebben op de controleconditie.

3.2.4 Welk beeld hebben jongeren van natuur en landschap?

De vierde onderzoeksvraag die we willen beantwoorden is:

(4) Heeft het programma invloed op het beeld dat jongeren hebben van natuur en landschap?

Mensen verschillen in wat ze wel en niet natuur vinden. Sommigen hebben een heel smal natuurbeeld en vinden bijna natuur alleen dat dat niet is aangeraakt door de mens, zoals oerbossen. Anderen hebben een heel breed natuurbeeld en vinden bijna alles natuur, wat mensen niet in de fabriek gemaakt hebben. Mensen met een breed natuurbeeld beschouwen niet alleen oerbossen als natuur, maar bijvoorbeeld ook kamerplanten of maïsvelden.

Om inzicht te krijgen in de natuurbeelden van de jongeren en om te kijken of het programma invloed heeft gehad op de natuurbeelden zijn er in de vragenlijst vragen gesteld wat respondenten wel en niet echte natuur vonden. Respondenten moesten over moerassen, maïsvelden, overstromingen, spinnen en nog een aantal dingen op een schaal van 1 (helemaal geen natuur) tot 5 (echte natuur) aangeven in hoeverre ze het natuur vonden. Factoranalyses laten zien dat de respondenten aan alle dingen een vergelijkbare waardering geven; er zijn geen clusters te zien van dingen waar de respondenten een ander type natuurbeeld van hebben. Betrouwbaarheidsanalyses laten vervolgens zien dat van alle dingen één betrouwbare schaal te maken is (cronbach's alpha > 0.70). Om te kijken of het programma invloed heeft gehad op het natuurbeeld van de respondenten hebben we daarom de gemiddelde score genomen van de respondenten op alle 12 dingen. Vervolgens

hebben we geanalyseerd of de breedte van de natuurbeelden van de respondenten verschilt onder invloed van het programma.

Tabel 8. *Vind je de volgende dingen echte natuur of niet? (1 = helemaal geen natuur; 5 = echte natuur; de onderstaande waarden zijn de gemiddelde waarden over in totaal 12 dingen)*

Conditie	Tijdstippen ¹			Totaal
	T = 1	T = 2	T = 3	
Experimenteel	3.26	3.48	3.30	3.34
Controle	3.14	3.30	3.27	3.24
Totaal	3.21	3.40	3.29	3.30

¹ Betreft gemiddelde waardering per tijdstip van de 54 respondenten die op alle tijdstippen een vragenlijst hebben ingevuld.

Een herhaalde metingen-analyse met tijdstip (hoe breed het natuurbeeld van de respondenten is op de drie verschillende tijdstippen) als binnen-respondent variabele en conditie (experimenteel versus controle conditie) als tussen-respondent variabele, laat geen significante interactie zien tussen tijdstip en conditie, $F(2,100) = 0.479$, $p = .621$. Het verloop over tijd in hoe breed het natuurbeeld van de respondenten uit de experimentele conditie is, is dus niet significant anders dan het verloop bij de controleconditie. We vinden wel een significant kwadratisch effect van tijdstip, $F(1,50) = 4.648$, $p = .036$. Het natuurbeeld van de respondenten is het breedst op $t = 2$, gevolgd door $t = 3$ en het natuurbeeld is het smalst op $t = 1$. Er is geen significant effect van conditie, $F(1,50) = 0.565$, $p = .456$.

Dus op basis van de analyse kunnen we niet stellen dat de manipulatie invloed heeft gehad op hoe breed het natuurbeeld is van de respondenten.

Conclusie

De analyses laten zien dat het programma Connect your Nature geen invloed heeft gehad op de breedte van het natuurbeeld van jongeren. Ook bleek dat de jongeren die het programma hebben gekregen geen andere breedte van natuurbeeld hebben dan de jongeren die wel het programma hebben gekregen. Opmerkelijk is wel dat het natuurbeeld bij alle jongeren samen veranderde over tijd. Direct na het programma hadden de jongeren een breder natuurbeeld dan voorafgaand aan het programma. Na verloop van tijd werd het natuurbeeld echter weer smaller. Het is echter onduidelijk waar dit verschil in breedte van natuurbeeld aan toe te schrijven is.

3.3 Verbondenheid

Verbondenheid met de natuur blijkt uit de mate waarin iemand zichzelf als onderdeel van de natuur beschouwt. In deze paragraaf wordt gekeken of het programma invloed heeft op de verbondenheid.

3.3.1 In welke mate voelen jongeren zich verbonden met de natuur?

De vijfde onderzoeksvraag die we willen beantwoorden is:

(5) Heeft het programma invloed op de mate van verbondenheid van jongeren met natuur en landschap?

De mate van verbondenheid blijkt uit de mate waarin iemand zich thuis voelt in de natuur, een persoonlijke band voelt met dieren en planten of bijvoorbeeld zich onderdeel voelt van de natuur. Om inzicht te krijgen in de mate van verbondenheid en om te kijken of het programma invloed heeft gehad op de mate waarin jongeren zich verbonden voelen met de natuur zijn er in de vragenlijst vijf stellingen over verbondenheid met de natuur opgenomen. Van deze stellingen konden jongeren op een schaal van 1 (zeer oneens) tot 5 (zeer eens) aangeven in hoeverre ze het er mee eens waren. Betrouwbaarheidsanalyses laten zien dat de vijf stellingen samen één min of meer betrouwbare schaal maken (cronbach's alpha > 0.67). Om te kijken of het programma invloed heeft gehad op de mate van verbondenheid van de respondenten met de natuur hebben we daarom de gemiddelde score genomen van de respondenten op alle vijf stellingen. Vervolgens hebben we geanalyseerd of de mate van verbondenheid van de respondenten met de natuur verschilt onder invloed van het programma.

Tabel 9. Wat vind je van deze uitspraken? (1 = zeer oneens; 5 = zeer eens; de onderstaande waarden zijn de gemiddelde waarden over in totaal vijf stellingen over de mate van verbondenheid met de natuur)

Conditie	Tijdstippen ¹			Totaal
	T = 1	T = 2	T = 3	
Experimenteel	2.88	3.00	2.82	2.90
Controle	2.80	2.86	2.79	2.82
Totaal	2.85	2.94	2.81	2.87

¹ Betreft gemiddelde waardering per tijdstip van de 52 respondenten die op alle tijdstippen een vragenlijst hebben ingevuld.

Een herhaalde metingen-analyse met tijdstip (de mate van verbondenheid van de respondenten op de drie verschillende tijdstippen) als binnen-respondent variabele en conditie (experimenteel versus controle conditie) als tussen-respondent variabele, laat geen significante interactie zien tussen tijdstip en conditie, $F(2,100) = 1.259$, $p = .288$. Het verloop over tijd in de mate van verbondenheid van de respondenten uit de experimentele conditie is dus niet significant anders dan het verloop bij de controleconditie. We vinden ook geen significant effect van tijdstip, $F(2,100) = 0.217$, $p = .805$. En er is geen significant effect van conditie, $F(1,50) = 0.176$, $p = .676$.

Dus op basis van de analyse kunnen we niet stellen dat de manipulatie invloed heeft gehad op de mate van verbondenheid van de respondenten met de natuur.

Conclusie

De analyses laten zien dat het programma Connect your Nature geen invloed heeft gehad op de mate van verbondenheid van jongeren met de natuur. Ook bleek dat de jongeren die het programma hebben gekregen geen andere mate van verbondenheid met de natuur ervaren dan de jongeren die wel het programma hebben gekregen. En de mate van verbondenheid veranderde bij de jongeren niet over tijd. Een mogelijke

verklaring hiervoor is dat de mate van verbondenheid een sterke eigenschap is van mensen, die niet makkelijk is te veranderen door een manipulatie of over tijd.

3.4 Gedrag

In dit onderzoek kijken we ook naar het gedrag van de respondenten in relatie met natuur en landschap. Jongeren kunnen verschillen in de mate waarin ze groene gebieden binnen en buiten de stad of het dorp bezoeken. In deze paragraaf wordt gekeken of het programma invloed heeft op dit ‘groene’ gedrag van jongeren.

3.4.1 Hoe vaak brengen jongeren een bezoek aan natuur en landschap?

De laatste onderzoeksvraag die we willen beantwoorden is:

(6) Heeft het programma invloed op hoe vaak jongeren een bezoek brengen aan natuur en landschap?

Bij het beantwoorden van deze onderzoeksvraag analyseren we hoe vaak de scholieren groene gebieden buiten en hoe vaak scholieren groene gebieden binnen stad of dorp bezoeken op de verschillende tijdstippen. De respondenten konden aangeven hoe vaak ze de groene gebieden bezoeken: minimaal 1 keer per dag, minimaal 1 keer per wee, minimaal 1 keer per maand, minimaal 1 keer per jaar of nooit. Bij de analyses beschouwen we dit als een lineaire schaal met 1 = heel vaak en 5 = nooit.

Groene gebieden buiten stad of dorp

Tabel 10. Hoe vaak bezoek je groene gebieden buiten stad of dorp? (1 = heel vaak; 5 = nooit)

Conditie	Tijdstippen ¹			Totaal
	T = 1	T = 2	T = 3	
Experimenteel	2.60	2.60	2.73	2.64
Controle	2.68	2.59	2.91	2.73
Totaal	2.63	2.60	2.81	2.68

¹ Betreft gemiddelde waardering per tijdstip van de 52 respondenten die op alle tijdstippen een vragenlijst hebben ingevuld.

Een herhaalde metingen-analyse met tijdstip (de frequentie van bezoek aan groene gebieden buiten stad of dorp van de respondenten op de drie verschillende tijdstippen) als binnen-respondent variabele en conditie (experimenteel versus controle conditie) als tussen-respondent variabele, laat geen significante interactie zien tussen tijdstip en conditie, $F(2,100) = 0.233$, $p = .792$. Het verloop over tijd in de frequentie van bezoek aan groene gebieden buiten stad of dorp van de respondenten uit de experimentele conditie is dus niet significant anders dan het verloop bij de controleconditie. We vinden ook geen significant effect van tijdstip, $F(2,100) = 1.558$, $p = .216$. En er is geen significant effect van conditie, $F(1,50) = 0.106$, $p = .747$.

Dus op basis van de analyse kunnen we niet stellen dat de manipulatie invloed heeft gehad op hoe vaak de respondenten groene gebieden buiten stad of dorp bezoeken.

Parken of groenstroken binnen stad of dorp

Tabel 10. Hoe vaak bezoek je parken of groenstroken binnen je stad of dorp? (1 = heel vaak; 5 = nooit)

Conditie	Tijdstippen ¹			Totaal
	T = 1	T = 2	T = 3	
Experimenteel	2.63	2.53	2.60	2.59
Controle	2.64	2.32	2.77	2.58
Totaal	2.63	2.44	2.67	2.58

¹ Betreft gemiddelde waardering per tijdstip van de 52 respondenten die op alle tijdstippen een vragenlijst hebben ingevuld.

Als T = 1, T = 2 en T = 3 vergeleken worden, dan vinden we geen significant effect van conditie, $F(1,50) = 0.003$, $p = .959$. We vinden ook geen significant interactie-effect tussen tijdstip en conditie, $F(2,100) = 0.698$, $p = .500$. Ook vinden we geen significant effect van tijdstip, $F(2,100) = 1.406$, $p = .250$.

Een herhaalde metingen-analyse met tijdstip (de frequentie van bezoek aan parken of groenstroken binnen stad of dorp van de respondenten op de drie verschillende tijdstippen) als binnen-responder variabele en conditie (experimenteel versus controle conditie) als tussen-responder variabele, laat geen significante interactie zien tussen tijdstip en conditie, $F(2,100) = 0.698$, $p = .500$. Het verloop over tijd in de frequentie van bezoek aan groene gebieden binnen stad of dorp van de respondenten uit de experimentele conditie is dus niet significant anders dan het verloop bij de controleconditie. We vinden ook geen significant effect van tijdstip, $F(2,100) = 1.406$, $p = .250$. En er is geen significant effect van conditie, $F(1,50) = 0.003$, $p = .959$.

Dus op basis van de analyse kunnen we niet stellen dat de manipulatie invloed heeft gehad op hoe vaak de respondenten parken of groenstroken binnen stad of dorp bezoeken.

Conclusie

De analyses laten zien dat het programma Connect your Nature geen invloed heeft gehad op hoe vaak jongeren groene gebieden buiten stad of dorp of parken of groenstroken binnen stad of dorp bezoeken. Op basis hiervan zouden we zouden kunnen veronderstellen dat het gedrag van jongeren niet beïnvloed is door Connect your Nature. Echter, aan natuur gerelateerd gedrag is uiteraard breder dan alleen het bezoeken van groene gebieden. Dit onderzoek geeft geen inzicht of Connect your Nature misschien invloed heeft gehad op bijvoorbeeld milieubewust of ander groen gedrag.

4 Conclusies en discussie

4.1 Hoofresultaten

In dit onderzoek hebben we gekeken of het programma Connect your Nature invloed heeft gehad op drie aspecten van beleving, namelijk waardering, verbondenheid en gedrag. Waardering hebben we gedefinieerd als hoe belangrijk jongeren het beschermen van natuur en landschap vinden, of ze zelf een bijdrage willen leveren aan het onderhoud van natuur en landschap, hoe mooi ze natuur en landschap vinden en welk beeld ze hebben van natuur en landschap.

De belangrijkste conclusies van het onderzoek kunnen als volgt worden samengevat:

- Connect your Nature heeft invloed gehad op de waardering voor natuur en landschap. Direct na het programma zijn de jongeren die het programma hebben gevolgd positiever over het beschermen van natuurgebieden en agrarische gebieden, meer bereid om een actieve bijdrage te leveren aan het onderhoud van natuur en landschap en positiever over de aantrekkelijkheid van het Nederlandse landschap dan jongeren die het programma niet hebben gevolgd.
- Connect your Nature lijkt geen invloed gehad te hebben op de verbondenheid van jongeren met de natuur. Jongeren die het programma hebben gevolgd vertonen niet een grotere verbondenheid met de natuur dan jongeren die het programma niet hebben gevolgd.
- Connect your Nature lijkt geen invloed gehad te hebben op het gedrag. Jongeren die het programma hebben gevolgd bezoeken niet vaker groene gebieden buiten stad of dorp noch parken of groenstroken binnen stad of dorp.

4.2 Discussie

In dit onderzoek vinden we dat het programma Connect your Nature de natuurbeleving van jongeren heeft beïnvloed. Dit was vooral op het gebied van de waardering van de jongeren voor natuur en landschap. Dat we in dit onderzoek geen effecten vonden van het programma op de mate van verbondenheid en het gedrag, betekent niet dat we met zekerheid kunnen zeggen dat de mate van verbondenheid en het gedrag niet is veranderd.

De mate van verbondenheid is onderzocht aan de hand van vijf stellingen over verbondenheid. Deze vijf stellingen maken samen één min of meer betrouwbare schaal, met cronbach's $\alpha > .67$. De schaal van verbondenheid had een grotere betrouwbaarheid kunnen hebben als er meer stellingen waren voorgelegd aan de respondenten. Vanwege de beperkte betrouwbaarheid van de schaal moeten we voorzichtig zijn in onze uitspraken over de invloed van het programma op de verbondenheid.

Het gedrag is gemeten aan de hand van vragen over het bezoek aan groen binnen en buiten stad en dorp. Respondenten hebben nu dus hun eigen gedrag geïnterpreteerd en aan de hand daarvan zijn de analyses uitgevoerd. Interpretaties zorgen voor ruis, met mogelijk een vertekend beeld van de conclusies tot gevolg. Een nauwkeurigere meting van gedrag had plaats kunnen vinden aan de hand van observaties. Observaties van het feitelijke gedrag van de respondenten hadden mogelijk een ander resultaat laten zien. Echter, observaties waren vanwege beperkingen in tijd en geld in dit onderzoek niet mogelijk.

De invloed van Connect your Nature op de waardering voor groen en landschap was met name te zien op het tweede meetmoment, direct na afloop van het programma. Op $t = 3$ waren er nauwelijks verschillen waar te nemen tussen de controleconditie en de experimentele conditie. Op basis van deze resultaten zouden we kunnen veronderstellen dat de effecten van het programma van korte duur zijn. Echter, dat we in dit onderzoek geen lange termijn effecten van Connect your Nature op de natuurbeleving van jongeren hebben gevonden, betekent niet dat ze er niet zijn. Of Connect your Nature op langere termijn invloed heeft op de natuurbeleving zou met behulp van diepte-interviews achterhaald kunnen worden. In deze interviews kunnen andere aspecten van beleving aan de orde komen dan in deze vragenlijst zijn behandeld.

De methode van het huidige onderzoek heeft een aantal beperkingen. De semi-experimentele opzet heeft tot gevolg dat de controleconditie en de experimentele conditie niet enkel van elkaar verschillen met uitzondering van de manipulatie (het programma). Mogelijk zitten er respondenten in de experimentele conditie, die hiervoor gekozen hebben. Zelfselectie en niet zozeer het programma is dan verantwoordelijk voor de verschillen tussen de condities. Bij een zuiver experimentele opzet zou de controleconditie geen weet moeten hebben van de manipulatie bij de experimentele conditie. De beide condities zitten op één school. De scholieren hebben mogelijk met elkaar over het programma gepraat. Dit kan de resultaten hebben beïnvloed. Tot slot is het doel van het onderzoek voor de experimentele conditie makkelijk te raden. Dit kan sociaalwenselijke antwoorden tot gevolg hebben. Het is dus mogelijk dat niet het programma ertoe heeft geleid dat de experimentele conditie een grotere waardering hebben op $t = 2$, maar dat dit komt doordat deze conditie sociaalwenselijk heeft geantwoord.

Een andere beperking van het onderzoek betreft de vragenlijst. De controleconditie werd negatiever naarmate ze vaker dezelfde vragenlijst moesten invullen. Dit is niet wenselijk. Het is immers onzeker of het negatiever antwoorden komt door een negatievere attitude ten aanzien van natuur en landschap of doordat de respondenten na verloop van tijd steeds geïrriteerder werden dat ze telkens dezelfde vragenlijst moesten invullen. In dit onderzoek was de vragenlijst vrij lang. Bij een kortere vragenlijst zouden we meer zekerheid hebben dat de respondenten niet vanuit een irritatie na verloop van tijd steeds negatiever antwoorden.

Tot slot wisten niet alle respondenten dat het belangrijk was dat ze hun naam op de vragenlijst moesten zetten. Alleen als de naam van de respondent bekend was,

konden de drie vragenlijsten per persoon aan elkaar gekoppeld worden en geanalyseerd worden. Een aantal vragenlijsten is wel ingevuld, maar zonder naam. In totaal zijn er 63 van de intotaal 259 vragenlijsten niet geanalyseerd. Met deze vragenlijsten waren de resultaten er mogelijk anders geweest. Het huidige aantal ingevulde vragenlijsten was te klein om uitspraken te kunnen doen over de scholen. Met de extra ingevulde vragenlijsten was dit misschien wel mogelijk geweest.

4.3 Aanbevelingen

Naar de natuurbeleving van jongeren is tot op heden weinig onderzoek gedaan. Echter, met betrekking tot natuurbeleving zijn jongeren wel een interessante doelgroep. Ten eerste omdat jongeren over het algemeen negatiever zijn over natuur en landschap dan andere doelgroepen (Buijs, Custers & Langers, 2007; Van der Wulp, 2008); ten tweede omdat de huidige jongeren later het natuurbeleid zullen bepalen en uitvoeren. Op basis van het huidige onderzoek kunnen de volgende aanbevelingen gedaan worden voor verder onderzoek:

- De resultaten van dit onderzoek suggereren dat het programma geen invloed heeft gehad op de verbondenheid met natuur en aan natuur gerelateerd gedrag. Het is echter mogelijk dat veranderingen op het gebied van verbondenheid en gedrag niet met de vragenlijst waargenomen konden worden. Diepte-interviews bij de respondenten die deelgenomen hebben aan de experimentele conditie van Connect your Nature kan inzicht geven in mogelijke veranderingen op het gebied van verbondenheid en gedrag.
- Het programma Connect your Nature bestond uit twee onderdelen, namelijk een excursie in een natuurgebied en het fysiek uitdrukken van hun beleving van natuur en landschap. De resultaten van dit onderzoek laten zien dat dit programma invloed heeft gehad op de waardering van jongeren. Als de overheid tot doel zou hebben om de waardering voor natuur en landschap bij jongeren te verhogen is het van belang om te weten welk onderdeel van Connect your Nature het grootste effect heeft. Dit zou in toekomstig onderzoek getoetst kunnen worden.
- De resultaten van dit onderzoek suggereren dat de effecten van Connect your Nature op de waardering van natuur en landschap kortstondig zijn. Het is echter mogelijk dat dit onderzoek te grof was om subtiele veranderingen in landschapsbeleving op de lange termijn te detecteren. Voor vervolgonderzoek zou het interessant zijn om subtielere methoden te gebruiken om veranderingen in landschapsbeleving te detecteren.

De herkenbare opzet en de expliciete afhankelijke variabelen maken het mogelijk dat respondenten in de experimentele groep sociaalwenselijke antwoorden hebben gegeven. Deze kunnen het effect van Connect your Nature op de waardering voor natuur en landschap hebben veroorzaakt. Om deze mogelijkheid uit te sluiten wordt aanbevolen om bij vervolgonderzoek impliciete maten te gebruiken voor het meten van waardering, verbondenheid en gedrag.

Literatuur

Buijs, A.E., M.H.G. Custers & F. Langers. (2007). Natuur door andere ogen bekeken: De natuurbeleving van allochtonen en jongeren. WOt-studie 5. WOT Natuur & Milieu, Wageningen

Wulp, N.Y. van der (2008). Belevingswaardenmonitor Nota Ruimte 2006: Nulmeting Landschap naar Gebieden. WOt-rapport 75. WOT Natuur & Milieu, Wageningen

Opdrachtgever

Landschap Noord-Holland
Postbus 257
1900 AG Castricum
088-0064400
info@landschapnoordholland.nl
www.landschapnoordholland.nl

Zorg voor ons landschap

DAT DOEN WE SAMEN

Landschap Noord-Holland maakt deel uit van een samenwerkingsverband van twaalf provinciale organisaties: Landschapsbeheer Nederland. Zij streven naar behoud, beheer en ontwikkeling van een ecologisch cultuurlandschap met een streekeigen karakter, in samenwerking met particulieren, boeren en overheden. Landschapsbeheer Nederland is een netwerk van professionele vrijwilligersorganisaties. Landelijk werken duizenden vrijwilligers aan beheer, herstel en ontwikkeling van ons landschap. Zij doen dat met kennis van de bijzondere landschappen die Nederland heeft, of het nu gaat om de Drentse hei, de Brabantse vennen of de Noord-Hollandse polders. Landschapsbeheer zorgt voor opleiding, begeleiding, gereedschap en veilige werkomstandigheden.

Vragenlijst

Connect Your Nature

Enquête 1

Inleiding en instructies

Hoe kijken jongeren naar een landschap? En hoe kan Landschap Noord-Holland deze kijk van jongeren in haar werk integreren. Deze vragen staan centraal in het project 'Connect Your Nature'. Het project wil op een bijzondere wijze natuur en landschap aanbieden aan jongeren. Busbedrijf Connexxion zal in dit project met ons samenwerken.

Als onderdeel van dit project voert Alterra enquêtes uit, in opdracht van Landschap Noord-Holland. Bij het invullen van deze enquête kom je verschillende vragen tegen over natuur en landschap en over busbedrijf Connexxion.

Lees de instructies voor het invullen van de enquête eerst aandachtig door, voordat je begint met het beantwoorden van de vragen. Beantwoording van de vragenlijst duurt ongeveer 15 minuten.

Tips voor het beantwoorden van de vragen

- Belangrijk is dat je deze enquête helemaal zelf invult. Het zijn jouw antwoorden. Overleg dus niet met je medeleerlingen.
- Denk niet te lang na bij het antwoorden van de vragen; je eerste indruk is meestal de beste.
- Maak het rondje voor je antwoord zwart.
- Je kunt per vraag slechts één antwoord aankruisen.
- Sla geen vragen over! Het is zeer belangrijk dat je alle vragen beantwoordt.
- Foute antwoorden bestaan niet, het gaat uitsluitend om *jouw mening*.

Wat is je naam (voor- en achternaam)?

.....

In welke klas zit je?

.....

DEEL 1: Wat betekent natuur voor jou?

Natuur en landschap. Iedereen denkt er wat anders bij. In deze vraag zijn we nieuwsgierig waaraan jij denkt als je het woord natuur leest of als je aan de natuur denkt.

1. Schrijf hieronder 7 woorden op die in je hoofd opkomen als je aan Natuur denkt.

Voorbeeld: Om de **zon** te typeren, zouden de volgende woorden kunnen dienen: warm, prettig, geeft een vakantiegevoel, bron van energie, gevaarlijk.

Waar denk je aan bij het begrip *Natuur*?

- 1)
- 2)
- 3)
- 4)
- 5)
- 6)
- 7)

3. Nu volgen drie vragen over het belang van de bescherming van 1) natuurgebieden; 2) agrarische landschappen zoals weilanden en akkers; en 3) historische plekken zoals forten en molens

	Niet belangrijk						Zeer belangrijk
	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅	☐ ₆	☐ ₇
Vind je het beschermen van natuurgebieden belangrijk?							
Vind je het beschermen van agrarische gebieden (weilanden en akkers) belangrijk?							
Vind je het beschermen van historische plekken (forten en molens) belangrijk?							

4. En twee vragen over je eigen bijdrage

	Zeker niet						Zeker wel
	☐ ₁	☐ ₂	☐ ₃	☐ ₄	☐ ₅	☐ ₆	☐ ₇
Zou je zelf actief willen bijdragen aan het onderhouden van natuur en landschap zoals zagen en maaien?							
Zou je een financiële bijdrage willen betalen voor het behoud van natuur en landschap?							

Deel 2: Foto's van Nederlandse landschappen

Het tweede deel van de vragenlijst bestaat uit een foto-onderzoek, waarin vragen worden gesteld over 10 landschappen in Nederland. Steeds wordt gevraagd naar je mening over de aantrekkelijkheid van het landschap op de foto.

1. Hoe aantrekkelijk vind je het landschap op deze foto? (Landschap 1)

Helemaal niet aantrekkelijk	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Heel erg aantrekkelijk
-----------------------------	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	------------------------

2. Hoe aantrekkelijk vind je het landschap op deze foto? (Landschap 2)

Helemaal niet aantrekkelijk	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Heel erg aantrekkelijk
-----------------------------	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	------------------------

3. Hoe aantrekkelijk vind je het landschap op deze foto? (Landschap 3)

Helemaal niet aantrekkelijk	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Heel erg aantrekkelijk
-----------------------------	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	------------------------

4. Hoe aantrekkelijk vind je het landschap op deze foto? (Landschap 4)

Helemaal niet aantrekkelijk	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Heel erg aantrekkelijk
-----------------------------	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	------------------------

5. Hoe aantrekkelijk vind je het landschap op deze foto? (Landschap 5)

Helemaal niet aantrekkelijk	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Heel erg aantrekkelijk
-----------------------------	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	------------------------

6. Hoe aantrekkelijk vind je het landschap op deze foto? (Landschap 6)

Helemaal niet aantrekkelijk	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Heel erg aantrekkelijk
-----------------------------	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	------------------------

7. Hoe aantrekkelijk vind je het landschap op deze foto? (Landschap 7)

Helemaal niet aantrekkelijk	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Heel erg aantrekkelijk
-----------------------------	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	------------------------

8. Hoe aantrekkelijk vind je het landschap op deze foto? (Landschap 8)

Helemaal niet aantrekkelijk	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Heel erg aantrekkelijk
-----------------------------	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	------------------------

9. Hoe aantrekkelijk vind je het landschap op deze foto? (Landschap 9)

Helemaal niet aantrekkelijk	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Heel erg aantrekkelijk
-----------------------------	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	------------------------

10. Hoe aantrekkelijk vind je het landschap op deze foto? (Landschap 10)

Helemaal niet aantrekkelijk	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Heel erg aantrekkelijk
-----------------------------	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	------------------------

11. Geef nu van Landschappen 1 t/m 10 aan welke 3 landschappen jij het liefst zou bezoeken. Schrijf de nummers van de drie landschappen op.

Het liefst bezoek ik:

Landschap nummer	<input type="text"/>	en
Landschap nummer	<input type="text"/>	en
Landschap nummer	<input type="text"/>	

12. Geef nu van Landschappen 1 t/m 10 aan in welke 3 landschappen jij het liefst zelf zou willen bijdragen aan het onderhouden van natuur en landschap, zoals zagen of maaien. Schrijf de nummers van de drie landschappen op.

Het liefst zou ik actief willen zijn in:

Landschap nummer	<input type="text"/>	en
Landschap nummer	<input type="text"/>	en
Landschap nummer	<input type="text"/>	

Deel 3: Algemene vragen over natuur en landschap

Niet iedereen kijkt op dezelfde manier naar de natuur. Daarom willen we graag weten wat jij van de natuur in Nederland vindt.

1. Vind je de volgende dingen echte natuur of niet?

	<i>Helemaal geen natuur</i>				<i>Echte natuur</i>
	1	2	3	4	5
Moerassen	☐	☐	☐	☐	☐
grote maïsvelden	☐	☐	☐	☐	☐
Overstromingen	☐	☐	☐	☐	☐
Spinnen	☐	☐	☐	☐	☐
Bossen	☐	☐	☐	☐	☐
Kamerplanten	☐	☐	☐	☐	☐
oude boerderijen	☐	☐	☐	☐	☐
onkruid tussen de tegels	☐	☐	☐	☐	☐
Stadsparken	☐	☐	☐	☐	☐
Koeien in de wei	☐	☐	☐	☐	☐
katten en honden	☐	☐	☐	☐	☐
de mens	☐	☐	☐	☐	☐

2. Wat vind je van de volgende uitspraken:

De natuur in Nederland is...

	<i>Helemaal niet</i>				<i>Heel erg</i>
	1	2	3	4	5
... ontspannend	☐	☐	☐	☐	☐
... saai	☐	☐	☐	☐	☐
... aantrekkelijk	☐	☐	☐	☐	☐
... kunstmatig	☐	☐	☐	☐	☐
... vredig	☐	☐	☐	☐	☐
... indrukwekkend	☐	☐	☐	☐	☐
... vertrouwd	☐	☐	☐	☐	☐
... fascinerend	☐	☐	☐	☐	☐
... gevaarlijk	☐	☐	☐	☐	☐
... geeft een gevoel van vrijheid	☐	☐	☐	☐	☐
... mooi om naar te kijken	☐	☐	☐	☐	☐
... herinnert aan vroeger	☐	☐	☐	☐	☐
... laat je de dagelijkse drukte vergeten	☐	☐	☐	☐	☐

3. Deze vraag gaat over wat jij belangrijk vindt. Hieronder staan vier verschillende dingen. Aan welke van deze dingen zou jij als eerste geld besteden als je minister zou zijn? En aan welke zou je daarna geld geven?

	Eerste keus om geld aan te geven	Tweede keus om geld aan te geven
De gezondheid van mensen	☐	☐
Veiligheid op straat	☐	☐
De natuur	☐	☐
De economie	☐	☐

4. Wat vind je van de volgende uitspraken:

Als ik de natuur in ga, dan doe ik dit ...

	<i>Zeer oneens</i>				<i>Zeer eens</i>
	1	2	3	4	5
... omdat ik het gezellig vind om samen met vrienden of familie op stap te zijn.	☐	☐	☐	☐	☐
... om de batterij op te laden, te ontsnappen aan het dagelijkse leven	☐	☐	☐	☐	☐
... uit interesse voor gebieden; ik lees dan vaak informatiebordjes	☐	☐	☐	☐	☐
... zodat ik volledig op kan gaan in de planten- en dierenwereld	☐	☐	☐	☐	☐
... omdat ik daar graag sportieve activiteiten doe	☐	☐	☐	☐	☐

5. Wat vind je van deze uitspraken?

	<i>Zeer oneens</i>				<i>Zeer eens</i>
	1	2	3	4	5
Ik voel me sterk verbonden met natuur en landschap om mij heen	☐	☐	☐	☐	☐
Ik voel me absoluut niet thuis in de natuur.	☐	☐	☐	☐	☐
Ik voel een persoonlijke band met dieren en planten	☐	☐	☐	☐	☐
Ik zit liever thuis of in de stad dan dat ik een park of bos bezoek.	☐	☐	☐	☐	☐
Zoals een boom onderdeel is van een bos, zo voel ik mij onderdeel van de natuur	☐	☐	☐	☐	☐

6. Nu nog een vraag over jouw verkeersgedrag. Op een gemiddelde weekdag ben je waarschijnlijk een paar keer onderweg, bijvoorbeeld van huis naar school, of terug. Je kan je op verschillende manieren verplaatsen, bijvoorbeeld met de auto of fiets. Geef van onderstaande vervoermogelijkheden aan hoe vaak je hiervan op een gemiddelde weekdag gebruik maakt.

	<i>Nooit</i> (minder dan 10% van mijn reistijd)	<i>Zelden</i> (tussen 10 en 35% van mijn reistijd)	<i>Soms</i> (tussen 35 en 65% van mijn reistijd)	<i>Vaak</i> (tussen 65 en 90% van mijn reistijd)	<i>Bijna altijd</i> (meer dan 90% van mijn reistijd)
	1	2	3	4	5
Auto	☐	☐	☐	☐	☐
Trein	☐	☐	☐	☐	☐
Bus, metro, tram	☐	☐	☐	☐	☐
Fiets	☐	☐	☐	☐	☐
Lopend	☐	☐	☐	☐	☐

7. Gemotoriseerd verkeer (zoals bussen, auto's en motors) kunnen negatieve effecten hebben op de leefomgeving. Geef aan hoe erg je deze effecten vindt.

	<i>Heel erg</i>				<i>Niet erg</i>
	1	2	3	4	5
Slechtere luchtkwaliteit, door bijvoorbeeld uitstoot van fijnstof	☐	☐	☐	☐	☐
Broeikaseffect, door uitstoot van CO ₂	☐	☐	☐	☐	☐
Geluidshinder	☐	☐	☐	☐	☐
Verkeersslachtoffers	☐	☐	☐	☐	☐

Tot slot enkele achtergrondvragen:

8. Hoe vaak bezoek je groene gebieden buiten stad of dorp?
- 1 minimaal 1 x per dag
 - 2 minimaal 1 x per week
 - 3 minimaal 1 x per maand
 - 4 minimaal 1 x per jaar
 - 5 nooit

9. Hoe vaak bezoek je parken of groenstroken binnen je stad of dorp?
- 1 minimaal 1 x per dag
 - 2 minimaal 1 x per week
 - 3 minimaal 1 x per maand
 - 4 minimaal 1 x per jaar
 - 5 nooit

10. Hoe oud ben je? jaar

11. Bent je een man of een vrouw?
- 1 man
 - 2 vrouw

12. Welke opleiding volg je op dit moment?
- 1 (Lidy, invullen nadat scholen bekend zijn)
 - 2
 - 3 .

Eventuele opmerkingen:

.....

.....

Hartelijk dank voor je medewerking